

-GRAFIES (BIO-, HAGIO-, MITO-, PORNO-)

> Teresa Amat

teresa@amat.jazztel.es

El *Quadern d'El País* del dia 16 de febrer publicava el reportatge «El món de Gabriel Ferrater», de Xavier Moret, a propòsit de l'exposició *Gabriel Ferrater. Pintura, poesia, lingüística*, que fins a finals del mes passat es podia veure a la Casa de Cultura de Sant Cugat del Vallès. L'article era del tot ortodox tractant-se de Ferrater; és a dir, que incloïa les preceptives heterodòxies tòpiques: «La vida de Gabriel Ferrater, sempre amb un excés d'alcohol pel mig, va ser molt agitada i es va accelerar el 1963 (...); els elogis no menys tòpics —encara que tinguin una base real—: «poeta mític (...) d'una intel·ligència prodigiosa i d'una brillantor poc comú [sic]», i les obvietats que sembla que no caldria dir en un suplement literari que se suposa que llegeixen els mínimament *enterats*: «(...) Joan Ferraté (el germà de Gabriel, que va mantenir la grafia original del nom familiar, sense la erra final)...».

I llegint llegint, em vaig anar posant neguitosa. Tant per les coses que deia Moret que hi havia exposades a Sant Cugat com per la informació sobre algun dels projectes que diu que tenen entre mans els marmessors del llegat Ferrater/-té, entre ells el comissari de l'exposició, Jordi Cornudella. La sensació m'era coneguda, ja que darrerament se'm solen activar de tant en tant, aquesta mena de neguits. Em faig vella, i a part de la sort i la desgràcia de fer-me'n físicament (ningú es vol fer vell però tots volem arribar-hi, tret dels una mica més neuròtics del compte, com Ferrater), m'alegro de veure que també m'estic fent vella mentalment; i no ho dic per cap símptoma de demència presenil, per ara, sinó per la felicitat constatació que la meua edat lírica (*merci, monsieur Kundera*) ja gairebé ha finit del tot. (Ja sé que molts són feliços de sentir-se uns eters i lírics adolescents, i també em sembla perfecte, mentre se'm mantinguin a una certa distància.)

Em provoca un arrufament de nas, no hi puc fer més, això que s'anomena pomposament –i quasi impròpiament– «edicions crítiques»; aquesta gran perversió de filòlegs i estudiosos de la literatura

Intentaré explicar-me. Em vaig adonar que el neguit me'l produïa llegir coses com aquesta: «[Ferrater] ha deixat una sèrie de papers que a vegades són tan sols notes en agendas o en fulls solts (...)». «Ho guardava tot, i son germà també. Des de les cartes de la seva dona, la Jill, fins a les notes deixades a la cuina dient que sortia a comprar el pa.» (Cornudella). «[En el llegat] hi ha tres grans baguls que contenen papers de tota mena; tres baguls més contenen els papers de Joan Ferraté.» «Cap a la tardor d'aquest any està previst publicar una edició definitiva de *Les dones i els dies*. Hi afegirem quatre poemes (...)». «Per més endavant està prevista l'edició de les *Obres Completes* de Ferrater, amb totes les variants i versions prèvies.» Em vaig neguitejar per por del possible potineig que en podria sortir, per més bona fe que s'hi posés, d'aquesta espècie d'excavació arqueològica dins del gran «mundo» —els tres més tres baguls— i aquesta exhumació de diferents versions sense que en resultessin perversions. Em vaig neguitejar pel tuf de mitomania que gairebé podia sentir, pel que intuïa un intent de fer un àlbum de cromos dedicat a provocar salivera a base de la pràctica del voyeurisme: això de furetejar entre notes del pa, cartes de la dona o postals a l'amic. I si deia allò de fer-me gran, és perquè abans també em feien venir salivera, aquestes coses. Ara ho

veig més aviat com una mena de pornografia; pornografia insulsa en el millor dels casos, que no serveix per excitar res de rellevant: la pornografia romàntica.

No vull dir que per exemple no vagi ser molt interessant que Joan Ferraté publicqués *Papers, cartes, paraules* (Quaderns Crema, 1986), aplegant papers diversos del seu germà. O que Cornudella i Perpinyà publicuessin *l'Àlbum Ferrater* (Quaderns Crema, 1993). O que Ramon Gomis publicqués *El Gabriel Ferrater de Reus* (Proa, 1998) a mane-

En el món literari hi ha massa mitografia i massa tendència a la momificació i a la beatificació

ra d'esbós biogràfic. (En canvi, em sembla menys interessant i honest l'intent biogràfic de María Ángeles Cabré.) Com també em sembla, de la banda de les «variants i versions prèvies», i parlant d'un altre autor, que no ha fet cap mal publicar en edició facsímil

l'original d'*El quadern gris* de Josep Pla, per exemple. Però em provoca un arrufament de nas, no hi puc fer més, això que s'anomena pomposament —i quasi impròpiament— «edicions crítiques»; aquesta gran perversió de filòlegs i estudiosos de la literatura. Aquest plaer desmesurat que senten (sovint només ells, no pas els soferts lectors) per tot el gran aparat de notes resultants de remenar i comparar manuscrits ratllats o destimatats per l'autor i a aclaparar-nos amb remissions bibliogràfiques infinites, tot com més complex i enrevesat millor. Aquest culte a la tesi que no deixa res per verd, que no escatima cap detall insignificant, cap interpretació peregrina mentre serveixi per intentar enlluernar. I sobretot arrufo el nas, tot i que confesso que he anat a bastants, davant d'exposicions de paperassa de tota mena sobre un escriptor, i més si es tracta d'algú ja mort, que no hi ha pogut intervenir per res.

I ja que he esmentat Kundera, confesso que ell té bastant a veure en totes aquestes manies meves. Si més no, és el responsable d'haver-me refermat la idea que tinc des de fa anys que en el món literari hi ha massa mitografia i massa tendència a la momificació i a la beatificació. Sempre n'hi ha hagut, esclar, almenys des que l'autor va deixar de ser anònim, i no ens en podem allunyar; deu ser una cosa consubstancial a la literatura, com ho és en qualsevol àmbit que impliqui una certa celebritat o notorietat; el que passa és que en comptes de venerar quatre pèls, una guitarra o unes calces, venerem paperets, que és el que generen els escriptors durant la seva vida, encara que siguin llistes d'anar a plaça. A *Els testaments traïts*, Kundera, a propòsit de Kafka i Max Brod, ens adverteix sobre els perills de la veneració absoluta, que «és al mateix temps, i fatalment, la negació absoluta de la voluntat estètica de l'autor. Car la voluntat estètica es manifesta tant pel que l'autor ha escrit com pel que ha suprimit. Suprimir un paràgraf exigeix per part seva encara més talent, cultura, força creadora, que haver-lo escrit. Publicar el que l'autor ha suprimit, per tant, és el mateix acte de violació que censurar el que ha decidit conservar.» I Kundera no es refereix, ja és sabut, al pretès desig de Kafka que Brod destruís tota la seva obra, sinó al fet que no publicqués res més del que ell donava per bo: «(...) [Brod] ho publica tot, sense discerniment; fins aquesta llarga i penosa carta trobada en un calaix, carta que Kafka no s'havia decidit mai a enviar al seu pare i que, gràcies a Brod, qualsevol ha pogut llegir després, llevat del seu destinatari. La indiscreció de Brod no té, als meus ulls, cap excusa. Va traïr el seu amic. Va actuar contra la seva voluntat, contra el sentit i l'espirit de la seva voluntat, contra la seva naturalesa púdica que ell coneixia.»

Però arribada aquí, em vaig dir: «ei, compte, para el carro; recorda que et fas gran...». O sigui que vaig desmar aquest text començant (i benaurada la informàtica, per cert, entre

altres coses perquè farà que deixin d'existir bona part de calaixos i baguls plens de paperets grossos, gargotejats i rebregats a l'abast de les nostres tafaneries malaltisses!) i el diumenge 19 de febrer vaig fer cap a Sant Cugat.

Gran decisió, certament. Tret d'alguna petita cosa discordant, per exemple aquesta hipèrbole que subratllo d'aquest fragment del text mural introductor: «A través dels seus papers, dels seus dibuixos i de la seva veu, podem compondre'ns una imatge precisa de *l'intel·lectual més admirable que hi va haver, almenys a Catalunya, en tota la segona meitat del segle XX*»; tret d'això, deia, el to general era impecable. Fins i tot

Montserrat Roig havia escrit algun cop que Ferrater, físicament, era el Lee Marvin català

l'exposició de material estrictament privat era força discreta (amb un escriure irònic i tot consistent en la inclusió d'un paquet d'*Habanos* actual amb la llegenda que fumar durant l'embaràs pot provocar danys en el fetus). Afirmo, doncs, que tota l'exposició era molt

digna i sàviament planificada. Només vaig poder intentar fer servir a favor del meu prejudici —i l'argument em va resultar ben pobre, ja que entenc que s'hi havien de posar i a més eren ben poques— l'exhibició de les cartes enviades a Ferrater per Foix, Borges, Pla, Aleixandre, Riba o Vinyoli (totes molt «circumstancials», a més). No em van fer ni fred ni calor. O només una lleugera esgarripança, però per la mica de neguit de què parlava.

El que em va interessar més de l'exposició és poder escoltar sencera la conferència «Qüestions de llengua catalana», que Ferrater va fer el 20 de febrer de 1968 a la Residència Universitària Sant Antoni amb motiu del centenari de Fabra. Una mostra de la seva lucidesa i la seva amenitat expositòria, tot el que devien ser les seves classes, suposo. I a peu dret i amb els auriculars a l'orella, escoltant la llarga i divertida conferència, vaig recordar que Montserrat Roig havia escrit algun cop que

Ferrater, físicament, era el Lee Marvin català (l'actor era només dos anys més jove). I vaig pensar que si a les fotos de Ferrater exposades a Sant Cugat, on apareixia força atractiu, s'hi hagués pogut afegir aquell registre de veu de l'heroi de *Point Blank* o *Paint Your Wagon* (aquí: *A quemarropa* i *La leyenda de la ciudad sin nombre*, respectivament), en la segona de les quals cantava la mítica —sí, també— «Wond'rin Star» amb aquella veu profunda, ja seria el sùmmum. Perquè certament la veu no l'acompanyava gaire, a Ferrater.... (¡Ai, que de tant en tant encara liriquejo, malgrat tot! Espero que em sabreu perdonar; tothom pateix alguna regressió, sense que això hagi d'indicar per força cap patologia irreparable.)

